

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการพัฒนาแกนนำในการจัดการระบบฐานข้อมูลสำหรับโปรแกรมแทคแนฟ (Thailand Community Network Appraisal Program (TCNAP)) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ระบบฐานข้อมูล

ความหมายของระบบฐานข้อมูล

ฐานข้อมูล (Database) หมายถึง กลุ่มของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน นำมาเก็บรวบรวมเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบและข้อมูลที่ประกอบกันเป็นฐานข้อมูลนั้น ต้องตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งานขององค์กรด้วยเช่นกัน เช่น ในสำนักงานก็รวบรวมข้อมูล ตั้งแต่หมายเลขโทรศัพท์ของผู้ที่มาติดต่อจนถึงการเก็บเอกสารทุกอย่างของสำนักงาน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะมีส่วนที่สัมพันธ์กันและเป็นที่ต้องการนำออกมาใช้ประโยชน์ต่อไปภายหลัง ข้อมูลนั้นอาจจะเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของสถานที่ หรือเหตุการณ์ใด ๆ ก็ได้ที่เราสนใจศึกษา หรืออาจได้มาจากการสังเกต การนับหรือการวัดก็เป็นได้ รวมทั้งข้อมูลที่เป็นตัวเลขข้อความ และรูปภาพต่าง ๆ ก็สามารถนำมาจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลได้ และที่สำคัญข้อมูลทุกอย่างต้องมีความสัมพันธ์กัน เพราะเราต้องการนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

ระบบฐานข้อมูล (Database System) หมายถึง การรวมตัวกันของฐานข้อมูลตั้งแต่ 2 ฐานข้อมูลเป็นต้นไปที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และทำให้การบำรุงรักษาตัวโปรแกรมง่ายมากขึ้น โดยผ่านระบบการจัดการฐานข้อมูล หรือ เรียกว่า DBMS

องค์ประกอบของระบบฐานข้อมูล

ระบบฐานข้อมูลเป็นเพียงวิธีคิดในการประมวลผลรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่การใช้ฐานข้อมูลจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักดังต่อไปนี้

1. แอปพลิเคชันฐานข้อมูล (Database Application)
2. ระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System หรือ DBMS)
3. ดาต้าเบสเซิร์ฟเวอร์ (Database Server)
4. ข้อมูล (Data)
5. ผู้บริหารฐานข้อมูล ((Database Administrator หรือ DBA)

การบริหารจัดการระบบฐานข้อมูล

บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบฐานข้อมูล สามารถแบ่งกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารและจัดการฐานข้อมูล 2) นักวิเคราะห์และออกแบบฐานข้อมูล และ 3) ผู้พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ และผู้ใช้งาน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ผู้บริหารและจัดการฐานข้อมูล

ผู้บริหารและจัดการฐานข้อมูล (Database Administrator-DBA) เป็นผู้มีความสำคัญต่อองค์กรที่มีการใช้งานฐานข้อมูลมาก โดยจะเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลและระบบงานเป็นอย่างดี DBA จะมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการฐานข้อมูล ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบำรุงรักษาระบบฐานข้อมูล ให้สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่น สามารถสรุปหน้าที่ของ DBA ได้ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดการฐานข้อมูลและระบบจัดการฐานข้อมูลในส่วนต่างๆ ได้แก่

- บำรุงรักษาฐานข้อมูลให้มีข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย อยู่ตลอดเวลา เช่น การเพิ่มตารางเข้าไปในระบบ
- คอยแก้ปัญหาเมื่อระบบที่ใช้งานเกิดมีปัญหขึ้น และต้องคอยติดตามความเคลื่อนไหวของ ระบบว่ามีการพัฒนาสิ่งใดเพิ่มเติมจากเดิมหรือไม่ เช่นมีการพัฒนา Tools หรือ เครื่องมือที่ช่วยในการจัดการฐานข้อมูลให้สะดวกยิ่งขึ้น หรือมีระบบที่เป็นรุ่นใหม่หรือ version ใหม่ออกมาที่มีความสามารถเพิ่มขึ้นจากเดิม จะได้ทำการปรับปรุงระบบเดิมให้มีความทันสมัยต่อการใช้งาน เป็นต้น

1.2 ควบคุมระบบรักษาความปลอดภัยของฐานข้อมูล เนื่องจากฐานข้อมูลสามารถมีผู้ใช้งานหลายคนที่ใช้ฐานข้อมูลร่วมกันได้ ดังนั้นหน้าที่ของระบบคือจะเป็นคนกำหนดสิทธิการเข้าใช้งานฐานข้อมูลว่า จะให้ผู้ใช้สามารถเข้าใช้งานฐานข้อมูลได้บ้าง เพื่อเป็นการควบคุมการใช้งานฐานข้อมูลเพื่อไม่ให้ผู้อื่นที่ไม่มีสิทธิใช้งานฐานข้อมูลเข้ามาใช้ในฐานข้อมูลได้ และยังสามารถกำหนดสิทธิการใช้งานได้ว่า ให้ใช้งานฐานข้อมูลได้ในระดับใด เช่น สามารถดูข้อมูลเฉพาะตารางและเขตข้อมูลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น หรือสามารถแก้ไขข้อมูลนั้นได้ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันผู้ใช้งานที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับข้อมูลนั้นเข้าไปดูหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลในตารางนั้นได้ เป็นต้น

1.3 การวางแผนป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นกับระบบฐานข้อมูล เนื่องจากในระบบฐานข้อมูลนั้นจะมีการเก็บข้อมูลไว้ในส่วนกลางแห่งเดียวกัน คือในหน่วยเก็บข้อมูลสำรอง เช่น บนดิสก์ตัวเดียวกัน ถ้าดิสก์ที่เก็บข้อมูลนั้นเกิดมีปัญหาเช่นเกิดเสีย ก็อาจจะต้องสูญเสียข้อมูลทั้งหมดในฐานข้อมูลได้ หรือถ้าเกิดไฟฟ้าดับในระหว่างที่มีการป้อนประมวลผลของข้อมูลในฐานข้อมูลนั้นอยู่ ก็อาจทำให้ข้อมูลถูกปรับปรุงอย่างไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือความไม่สอดคล้องของข้อมูลขึ้นได้ ดังนั้นหน้าที่ของระบบก็คือ จะต้องหานโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดสิ่งที่ไม่คาดฝันนี้เกิดขึ้นโดยอาจจะต้องให้มีการสำรองข้อมูลทุกสัปดาห์ หรือทุกสัปดาห์ และต้องกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการกู้ข้อมูลที่ได้รับความเสียหายนั้นกลับคืนมาสู่ระบบอีกครั้งหนึ่ง

2. ผู้ออกแบบฐานข้อมูล

ผู้ออกแบบฐานข้อมูล (Database Designer) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการออกแบบระบบฐานข้อมูลโดยเฉพาะเพื่อให้ระบบฐานข้อมูลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกับอุปกรณ์ติดตั้งระบบฐานข้อมูล เช่น เครื่องบริการฐานข้อมูล (Database Server) ระบบจัดการฐานข้อมูล ระบบปฏิบัติการ รวมถึงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ผู้ออกแบบฐานข้อมูลจะทำหน้าที่ออกแบบโครงสร้างทางกายภาพของฐานข้อมูล เช่น ออกแบบว่าฐานข้อมูลจะประกอบด้วยตารางใดบ้าง แต่ละตารางจะประกอบด้วยคอลัมน์ใด ชนิดของข้อมูล (Data Types) เป็นแบบใด มีขนาดเท่าใด มีตารางใดที่มีความสัมพันธ์กัน และใช้คอลัมน์ใดแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังนั้น ผู้ออกแบบฐานข้อมูลจะต้องมีการติดต่อกับกลุ่มผู้ใช้ เพื่อสอบถามข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการออกแบบตามที่ใช้ต้องการนอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้กำหนดมุมมองของข้อมูลหรือวิว (view) ให้กับผู้ใช้แต่ละคน ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีความสนใจหรือต้องการดูข้อมูลที่มีความแตกต่างกันออกไป

การออกแบบฐานข้อมูลจะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในสองด้านหลักๆ คือ ความเร็วและการใช้พื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูล ฐานข้อมูลส่วนใหญ่จะมีข้อมูลจำนวนมาก ดังนั้น การออกแบบต้องมีเทคนิคเพื่อการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูล (Query) จากฐานข้อมูล ในทำนองเดียวกันการจัดเก็บข้อมูลควรมีการซ้ำซ้อนน้อยที่สุด เพื่อประหยัดในการจัดเก็บข้อมูล และเพื่อความสอดคล้องกันของข้อมูล (Data Consistency)

3. นักวิเคราะห์ระบบและนักเขียนโปรแกรม

นักวิเคราะห์ระบบ (System Analyst) จะมีหน้าที่วิเคราะห์และออกแบบโปรแกรมประยุกต์ที่แสดงถึงขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมประยุกต์ การออกแบบหน้าจอเพื่อรับข้อมูลจากผู้ใช้ ขั้นตอนการใช้งานโปรแกรมประยุกต์ และการใช้งานฐานข้อมูล รวมไปถึงขั้นตอนการจัดการข้อมูลในฐานข้อมูล เป็นต้น

นักเขียนโปรแกรม (Programmer) จะทำการเขียนหรือสร้างโปรแกรมประยุกต์ตามที่ออกแบบไว้โดยนักวิเคราะห์ระบบ โดยอาจใช้ภาษาชั้นสูง เช่น COBOL, Java, Visual Basic หรือภาษาในยุคที่ 4 ที่เรียกว่า 4GL (Fourth Generation Language) ซึ่งติดมากับ DBMS ในการสร้างโปรแกรมประยุกต์ หรือแม้แต่ภาษาโปรแกรมบนเว็บ เช่น PHP, Perl และ ASP เป็นต้น เพื่อจัดการกับข้อมูลในฐานข้อมูลในระบบงานหนึ่งๆ เพื่อนำข้อมูลนั้นมาทำรายงานหรือเป็นสารสนเทศ หรือแม้แต่การนำเสนอเอกสารหรือรายงานนั้นบนเว็บ เพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กร ให้แก่ผู้บริหารองค์กรหรือผู้ใช้งานคนอื่นได้รับทราบ

4. ผู้ใช้งาน

ผู้ใช้งาน (End User) แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

1) **ระดับปฏิบัติงาน (Operator)** ผู้ปฏิบัติงานคือบุคลากรที่ทำหน้าที่ของตนเองตามความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานประจำวันของผู้ปฏิบัติงานในระดับนี้มีความเกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลโดยตรงคือเป็นผู้บันทึกข้อมูล แก้ไขข้อมูลหรือลบข้อมูลออกจากฐานข้อมูลตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น

ผู้บันทึกข้อมูลตำบล ทำหน้าที่บันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมมาได้และเพิ่มข้อมูลใหม่เข้าไปในฐานข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนครบทุกครัวเรือน

2) **ระดับผู้บริหาร (Manager)** ผู้บริหารขององค์กร จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลโดยจะนำการประมวลผลข้อมูลในระบบฐานข้อมูลที่ได้ไปใช้เพื่อการวางแผนหรือตัดสินใจในการพัฒนาตำบล ซึ่งผู้ใช้งานนี้จะเป็นผู้ที่ทราบถึงขั้นตอนการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูล และการใช้งานโปรแกรมประยุกต์ที่นักเขียนโปรแกรมสร้างขึ้น เพื่อดูข้อมูลหรือแก้ไขข้อมูลบางส่วนได้

2. การสร้างพลังอำนาจ

การสร้างพลังอำนาจเป็นหลักการที่มีความสำคัญเพราะเป็นแนวคิดที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงระหว่าง ความเข้มแข็งและสมรรถนะของบุคคล ระบบเงื่อนไขและพฤติกรรมเชิงรุก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม บางครั้งมีความคลุมเครือระหว่างแนวคิดการสร้างพลังอำนาจกับแนวคิดเกี่ยวกับความรู้สึกนับถือตนเอง (Self esteem) การรับรู้สมรรถนะของตน (self efficacy) และการควบคุมตนเอง (locus of control) ได้มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

Gibson (1991 : 359) ได้รวบรวมและกล่าวถึงความหมายการสร้างพลังอำนาจไว้หลากหลายว่า การสร้างพลังอำนาจ หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้บุคคล องค์กรหรือชุมชน มีความสามารถในการจัดการกับชีวิตของคนในหลายๆ ด้าน เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ความรู้สึก และมีลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายต้องใช้ความพยายามร่วมกัน เรียนรู้การทำงานร่วมกัน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อร่วมกันจัดอุปสรรคหรือหาทางออกในการแก้ปัญหา โดยสรุปจากแนวคิดของ Gibson ว่า การสร้างพลังอำนาจนั้นเป็นกระบวนการทางสังคมของการแสดงการยอมรับและชื่นชม (recognizing) การส่งเสริม (promotion) และการเสริมสร้างความสามารถของบุคคล (enhancing people ability) ในการตอบสนองความต้องการของตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถขั้ประโยชน์จากทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของตนเองและเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองสามารถควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเองได้

Hobbs (1992 : 1293) กล่าวว่า การสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลคิดและตระหนักถึงทางเลือกของตนเอง ในการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือสิ่งแวดล้อมได้อย่างอิสระตามความต้องการของตนเอง ชูลิพร ปิยสุทธิ์ (2539 : 21) ได้สรุปว่า การสร้างพลังอำนาจหมายถึง กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลตระหนักคุณค่า และความสามารถแห่งตน รู้ว่าตนเองมีอำนาจในการควบคุมชีวิตของตนเอง รวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพของตน ตลอดจนจัดโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาความสามารถของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่

นิตย์ ทศนิยม (2545 : 108) ได้สรุปว่า การสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการทางสังคมที่จะช่วยสนับสนุนหรือช่วยเพิ่มความสามารถให้บุคคลหรือกลุ่ม ได้มองเห็นปัญหาของตน วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และสามารถแก้ปัญหาโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นความรู้สึกของบุคคลว่า “เขาสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้” หรืออาจจะกล่าวว่า “การสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่จะช่วย

ให้คนวิเคราะห์คิดเป็น ทำเป็น สามารถรักษาสติของเขในการที่จะตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาของเขาเอง เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ มีศักดิ์ศรี” ดังนั้นอำนาจจึงไม่ใช่สิ่งของที่หยิบยื่นให้กันได้ หรือจะไปให้เกิดก็ไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่ต้องสร้างขึ้นเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในบุคคลนั้น

จากการให้ความหมายต่างๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและกว้างขวาง และมีขอบเขตครอบคลุมทั้งทางด้านจิตสังคม การเมืองและจริยธรรม อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานความคิดทางสังคม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย สถานการณ์ ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มหรือชุมชนคือ

1. ระดับบุคคล ความหมายของ “การสร้างพลังอำนาจ” ได้แก่ กระบวนการที่บุคคลสามารถควบคุมการดำเนินชีวิตของตน อยู่ร่วมกันในชุมชน มีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย และเข้าใจสิ่งแวดล้อมของตน องค์การอนามัยโลกระบุว่า การสร้างพลังอำนาจ เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถควบคุมภาวะสุขภาพและปรับปรุงให้ดีขึ้น และควรนำกระบวนการนี้มาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพทุกโครงการที่จะดำเนินการ

2. ระดับกลุ่มและชุมชน “การสร้างพลังอำนาจ” เป็นการดำเนินการภายในชุมชน หรือท้องถิ่นอย่างมุ่งมั่นที่จะควบคุมการใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตของผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นการแสดงพลังชุมชน มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม จึงแสดงออกโดยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและแหล่งประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน

ดังนั้นการสร้างพลังอำนาจจึง หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่งการควบคุมตัวเองและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งประโยชน์ต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต การสร้างพลังอำนาจจึงเป็นสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มเพิ่มอำนาจในการควบคุมตนเองเท่านั้น และไม่สามารถรับโดยตรงจากผู้อื่น เช่น แพทย์ พยาบาล ฯลฯ ไม่สามารถมอบพลังอำนาจให้ผู้รับบริการ แต่ต้องสร้างกระบวนการสนับสนุนให้กลุ่มหรือบุคคลนั้นๆ มีความสามารถเพิ่มขึ้น ในการตัดสินใจสำหรับควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อมได้

กระบวนการสร้างพลังอำนาจมี 4 ขั้นตอน คือ (Gibson, 1991 อ้างใน รุจา ภูไพบูลย์, 2547 : 43)

1. การค้นพบข้อเท็จจริง รู้จักตนเอง คือการรู้จักตนเองและสังคม บุคลิกภาพ ความสามารถและรู้จักสิ่งแวดล้อม สังคม เป็นต้น
2. การสะท้อนคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ อย่างมีเหตุผล เป็นการที่มีความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อมภายนอก
3. การตัดสินใจ เลือกวิธีปฏิบัติอย่างเหมาะสม คือการเริ่มมีกลยุทธ์ กลวิธีที่จะปฏิบัติเพื่อควบคุมให้ตนมีสุขภาวะ อยู่ร่วมในสังคม และจัดการสิ่งแวดล้อมได้
4. การคงไว้ซึ่งพฤติกรรม เป็นการดำรงไว้ซึ่งแบบแผนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผสมผสานวิถีชีวิตอย่างกลมกลืนในสังคม แต่ยังคงไว้ซึ่งจุดมุ่งหมายเฉพาะแนวทางการป้องกันและรักษา

3. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชน เป็นกระบวนการสร้างระบบฐานข้อมูลตำบลภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรียนรู้ข้อมูล ตรวจสอบ ยืนยันและนำใช้ข้อมูลในพื้นที่ตนเอง โดยการสร้างทีมพัฒนาฐานข้อมูลตำบลในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำใช้ข้อมูลของชุมชน เพื่อจัดการกับปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนจนเกิดการพึ่งตนเองและนำไปสู่การพัฒนาตำบลสู่การเป็นตำบลสุขภาวะที่ยั่งยืนในอนาคต ดังนั้นระบบฐานข้อมูลจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การเป็นตำบลสุขภาวะ ฐานข้อมูลที่ใช้ในประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

3.1 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ข้อมูล จปฐ. คือข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่าคนควรจะมีคุณภาพชีวิตในเรื่องนั้นๆอย่างไรในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาฐานข้อมูล

ปี 2528 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและอนุมัติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2528 ให้มีการดำเนินการ โครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิต และประกาศให้เป็นป้อนรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปฐ.) (20 สิงหาคม 2528 - 31 ธันวาคม 2530) โดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 8 หมวด 32 ตัวชี้วัด เป็นเครื่องมือ ที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยว่าอย่างน้อย คนไทยควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้างและควรมีระดับความจำเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหน ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

ปี 2531 กชช.มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมอบโครงการป้อนรงค์ให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงาน ต่อ ภายใต้ชื่องานว่า “งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.)”

ปี 2533 เป็นต้นมา มีการจัดเก็บข้อมูล จปฐ.ทุกครัวเรือนทั่วประเทศ ทุกปี และกรมการพัฒนาชุมชนทำการประมวลวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาพรวมทั่วประเทศ

ปี 2535 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัดข้อมูล จปฐ. เพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) เป็น 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด

ปี 2540 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัดข้อมูล จปฐ. เพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) เป็น 8 หมวด 39 ตัวชี้วัด

ปี 2544 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัดข้อมูล จปฐ. เพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) เป็น 6 หมวด 37 ตัวชี้วัด

หลักการ

1. ใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)เป็นเครื่องมือที่ใช้กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัวและชุมชนว่าบรรลุตามเกณฑ์ ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่

2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยผ่านกระบวนการจปฐ.นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนตลอดจนค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อมูล จปฐ. ที่มีอยู่และการดำเนินงานแก้ไขปัญหามุมชน ตลอดจนการประเมินผล การดำเนินงานที่ผ่านมา

3. ใช้ข้อมูล จปฐ.เป็นแนวทางในการคัดเลือกโครงการต่างๆของรัฐบาลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ที่แท้จริงของชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพรวมทั้งมีการประสาน ระหว่างสาขาในด้านการปฏิบัติมากขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างน้อยผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน โดยมีเครื่องชี้วัดจปฐ. เป็นเครื่องมือ

การใช้ประโยชน์จากข้อมูล จปฐ.

องค์กรระดับต่างๆ และชุมชนในทุกระดับ สามารถนำข้อมูล จปฐ.ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติ วางแผนงาน โครงการ อนุมัติโครงการและการติดตามประเมินผล ซึ่งในแต่ละระดับ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1. ระดับครัวเรือน

สมาชิกในครัวเรือนทุกคนได้รับทราบตัวชี้วัดที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. (โดยดูจากสมุดสรุป จปฐ.1) ซึ่งจะบันทึกผลการจัดเก็บข้อมูลของครัวเรือนตั้งแต่ปี 2545 - 2549 จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหามิฉะนั้นครัวเรือนใดบ้างที่ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.ในแต่ละตัวชี้วัดและมีครัวเรือนใดบ้างที่ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. หลายตัวชี้วัดซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)สามารถใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

2. ระดับหมู่บ้าน ตำบล

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หรือคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) ใช้ตัวชี้วัดจปฐ. ในระดับหมู่บ้าน ตำบล ที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย เป็นข้อมูลในการวางแผนงาน /โครงการ โดยเฉพาะหมู่บ้าน ตำบล ที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย จปฐ. หลายตัวชี้วัดต้องให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษมากกว่าหมู่บ้าน ตำบลอื่นๆ ทำให้สามารถทราบได้ว่ามีหมู่บ้าน ตำบลใดบ้างที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย จปฐ.ในแต่ละตัวชี้วัด และมีหมู่บ้าน ตำบลใดบ้างที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย จปฐ.หลายตัวชี้วัด ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หรือคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.)สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ได้อย่างถูกต้อง

3. ระดับอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัด

คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ใช้ตัวชี้วัด จปฐ. ในระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอจังหวัดที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายเป็นข้อมูลในการวางแผนงาน / โครงการ โดยเฉพาะอำเภอ /กิ่งอำเภอ จังหวัดที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย จปฐ. หลายตัวชี้วัดต้องให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษกว่าอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัดอื่นๆ ทำให้สามารถทราบได้ว่าอำเภอ /กิ่งอำเภอ จังหวัด

ใดบ้างที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย จปฐ.ในแต่ละตัวชี้วัด และมีอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัดใดบ้างที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายจปฐ.หลายตัวชี้วัด ซึ่ง กพอ. และ กพจ.สามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางวางแผนพัฒนาอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัดอนุมัติโครงการ และติดตามประเมินผลได้อย่างถูกต้อง

4.ระดับกรมกระทรวง สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูล จปฐ. ได้ดังนี้

- 4.1 กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ
- 4.2 การวางแผนงานและโครงการ
- 4.3 อนุมัติโครงการ
- 4.4 ติดตามและประเมินผล

3.2 ระบบฐานข้อมูลเพื่อสร้างสุขภาวะตำบลโดยชุมชน (Family and Community Assessment Program Model: FAP Model)

FAP MODEL (Family and Community Assessment Program) ระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน เป็นระบบการจัดการข้อมูลของอบต.ปากพูน ที่เกิดขึ้นจากความต้องการใช้ข้อมูลเพื่อนำไปวางแผนและพัฒนาพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการสื่อสาร และจัดเก็บเอกสารข้อมูลภายในสำนักงาน อบต. และพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาวะตำบล รวมถึงมีการนำใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์และนำเสนอในเวทีประชาคม เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมรับรู้ เรียนรู้ข้อมูล และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กระบวนการจัดการข้อมูลของ อบต.ปากพูน มี 2 ส่วน คือ 1) องค์ประกอบของระบบ และ 2) การจัดการระบบ ได้แก่ การจัดการงานจัดการคน จัดการทรัพยากร และการจัดการข้อมูล โดยมีการนำใช้ระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชนโดยกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมีขั้นตอนทั้งหมด 9 ขั้นตอน คือ

- 1) การสร้างทีมงานเพื่อการนำใช้ระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน
- 2) การใช้แบบสอบถามประเมินชุมชน
- 3) การจัดการฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน
- 4) การบันทึกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน
- 5) การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลจากระบบสุขภาพครอบครัวและชุมชน
- 6) การทำประชาคมโดยใช้ข้อมูลจากระบบสุขภาพครอบครัวและชุมชน
- 7) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- 8) การจัดทำโครงการและการประเมินผลโครงการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 9) การนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการ

ซึ่งการมอบหมายงานจะให้ผู้จัดการหมู่บ้านและผู้จัดการฐานข้อมูลทำการวิเคราะห์

ข้อมูลจากฐานข้อมูลFAPและแบ่งข้อมูลออกเป็น4ด้านได้แก่

- 1) ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเช่น จำนวนประชากร อาชีพ และระดับการศึกษา เป็นต้น 2) ข้อมูลเรื่องของคนในชุมชนตั้งแต่พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมเสี่ยงระดับการมีความสุข ภาวะสุขภาพจิต ผลการประเมินสุขภาพครอบครัว 9 ด้าน เป็นต้น 3) ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนเช่น การถูกรบกวนจาก

สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเพียงพอของน้ำดื่ม ดื่มน้ำใช้ เป็นต้น และ

4) ข้อมูลทุนทางสังคมของชุมชน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน การจัดการชุมชน ทุนทางเศรษฐกิจ เป็นต้น จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ไปนำเสนอให้กับกรรมการหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะนำข้อมูลไปนำเสนอในเวทีประชาคม

3.3 ระบบฐานข้อมูลตำบล (Thailand Community Network Appraisal Program: TCNAP)

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลตำบลเป็นกระบวนการสร้างระบบฐานข้อมูลตำบลภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรียนรู้ข้อมูล ตรวจสอบ ยืนยันและนำใช้ข้อมูลในพื้นที่ตนเอง โดยการสร้างทีมพัฒนาฐานข้อมูลตำบลในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำใช้ข้อมูลของชุมชน เพื่อจัดการกับปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนจนเกิดการพึ่งตนเองและนำไปสู่การพัฒนาตำบลสู่การเป็นตำบลสุขภาวะที่ยั่งยืนในอนาคต ดังนั้นระบบฐานข้อมูลจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การเป็นตำบลสุขภาวะ

โปรแกรม TCNAP (Thailand Community network Appraisal Program) เป็นโปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้และจัดการข้อมูลของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ ที่ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลอย่างเท่าเทียมกันของคนในตำบล สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล โดยจะก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการที่ตำบลสามารถนำใช้และปรับปรุงให้ทันสมัยได้ด้วยตนเอง เกิดความรู้ในเรื่ององค์ประกอบการจัดระบบข้อมูลตำบลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่อง เกิดบุคลากรและแกนนำในตำบลที่มีสมรรถนะในด้านการจัดการข้อมูลและการนำใช้ข้อมูล และเกิดเครือข่ายระบบข้อมูลในระดับตำบลที่สามารถขยายไปสู่ตำบลอื่นๆ ให้ครอบคลุมทั้งประเทศต่อไป

โปรแกรม TCNAP (Thailand Community network Appraisal Program) เป็นโปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้และจัดการข้อมูลของชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะ ที่ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลอย่างเท่าเทียมกันของคนในตำบล สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล โดยจะก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการที่ตำบลสามารถนำใช้และปรับปรุงให้ทันสมัยได้ด้วยตนเอง เกิดความรู้ในเรื่ององค์ประกอบการจัดระบบข้อมูลตำบลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่อง เกิดบุคลากรและแกนนำในตำบลที่มีสมรรถนะในด้านการจัดการข้อมูลและการนำใช้ข้อมูล และเกิดเครือข่ายระบบข้อมูลในระดับตำบลที่สามารถขยายไปสู่ตำบลอื่นๆ ให้ครอบคลุมทั้งประเทศต่อไป

ระบบฐานข้อมูลที่ใช้โปรแกรม TCNAP ในการจัดเก็บข้อมูล เป็นระบบฐานข้อมูลที่ได้กำหนดรูปแบบในการบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้แต่ละพื้นที่สามารถดำเนินการได้เองโดยผ่านระบบ

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ผู้สนใจทั้งในส่วน of ประชาชน อปท. ภาคี เครือข่าย และหน่วยงานพัฒนานโยบาย

ซึ่งแบบสอบถามในแต่ละชุดประกอบด้วยข้อคำถามข้อมูลชุดพื้นฐาน 7 ด้าน ที่เป็นข้อมูลใน ระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ที่แสดงถึงศักยภาพของชุมชน ดังนี้

ด้านที่ 1 ข้อมูลทุนที่แสดงศักยภาพตำบล ประกอบด้วย ข้อมูลแกนนำ คนเก่ง คนสำคัญ องค์กร เงิน ทรัพยากร และแหล่งประโยชน์

ด้านที่ 2 ข้อมูลการสื่อสาร ประกอบด้วย ข้อมูลผู้ให้ข้อมูล ประเภทของข้อมูล ช่องทางการ สื่อสาร และการใช้ประโยชน์

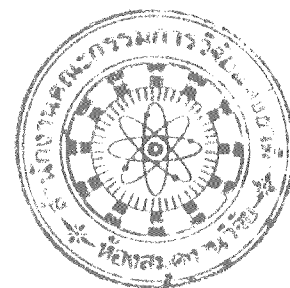
ด้านที่ 3 ข้อมูลด้านการดูแลสุขภาพ ประกอบด้วย ข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาการ เจ็บป่วย และการดูแลสุขภาพ

ด้านที่ 4 ข้อมูลประชากร ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล จำนวนประชากร การเกิด การ ตาย การจัดการศึกษา และการอพยพย้ายถิ่น

ด้านที่ 5 ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ข้อมูลปัญหาและการจัดการสิ่งแวดล้อม การ อนุรักษ์ และการใช้พลังงานทดแทน

ด้านที่ 6 ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย ข้อมูลอาชีพหลัก อาชีพเสริม วิธีการผลิต ทรัพย์สิน หนี้สิน แหล่งเงินทุน และการออม

ด้านที่ 7 ข้อมูลการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย ข้อมูลกิจกรรมการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในด้านการเมืองการปกครอง การแก้ปัญหาชุมชน และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดวิจัย	
วันที่.....	17 มิ.ย. 2555
เลขทะเบียน.....	245090
เลขเรียกหนังสือ.....	